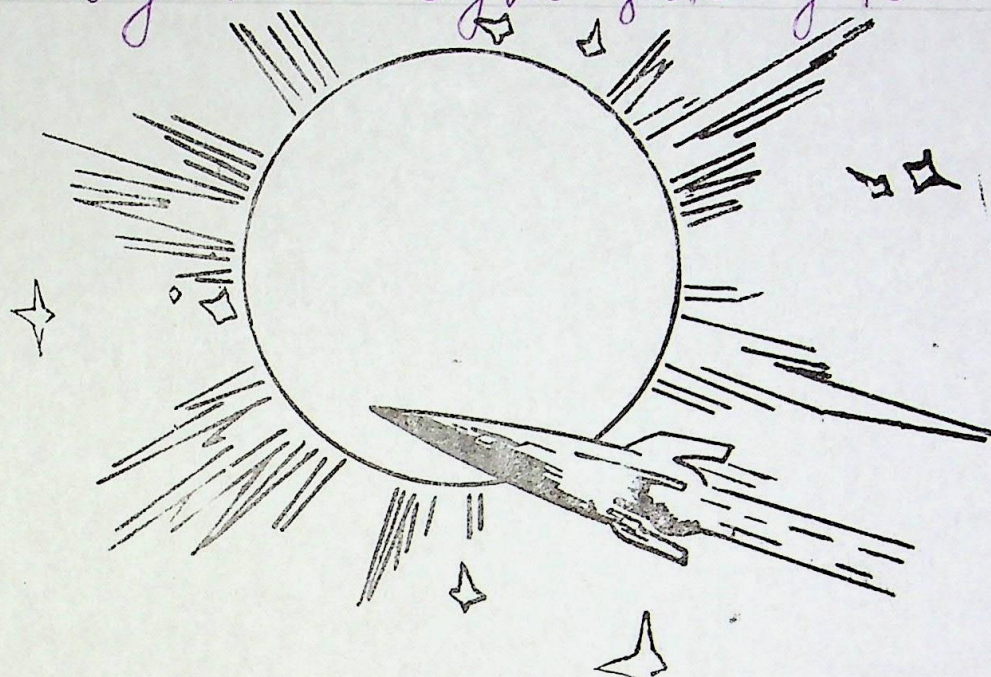

54
1777-0
ДЕРЖАРХІВ
С. МОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Голод на Сумщині у 1932-1933 роках

54

Спогади М.Т. Любимого, мешканця
с. Штенівка Леbedинського району.

ПАПКА ДЛЯ ПАПЕРІВ

1989 рік.
1 документ
5 аркушів.

ДЕРЖАРХІВ
С. МОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Р-7711

1

54

Із спогадів Михайла Григоровича Любимого
с. Штенівка

Ось отут за трасою було колись село Дроздівщина. Заснували його межирічани. В Межиріччі була така тіснота! А ще земля аж за Гостробурами. Незручно. Доки до нивки доїхав уже й додому пора. Ото влада і дала людям наділи. Переселяйтесь і живіть. Це в двадцять шостому році було. Мати казали: ми як на світ народились. Яр для випасу перед двором, сінюк і рядом, поле за хатою, земля гарна і ліс поруч. Аби не лінився. Ото межиріччани й стали на двох ярках: Перша Дроздівщина і Друга Дроздівщина - по сорок дворів було. Свої кузні були, вітряки, гуртова молотарка. Жили дружно, як одна сім'я. І трудитись не лінились і пошанувати знали коли можна. Ото ж і жили всі в достатку.

А тоді як почали робити колгоспи, як почали одбирати учора дану землю, як почали тягти з дворів корів такий розор пішов... І не стало Дроздівщини. Ні Першої, ні Другої. Тільки бита цегла в ріллі нагадує, що тут було село, а ще в яру розірвана грабля ставка. Пустище. Викорчували хазяїнів, посиротили землю.

Батько мій, Григорій Степанович Любимий мав 7 десятин землі і хліба сіяв багато. Коли молотарка молотила, то батькова черга була там десть аж під край. А тут саме така виучка хліба розпочалася, що хоч і не молотив, а хліб здай. Так власті й черги нашої не стали ждати, знайшли десть казенну молотарку, нагнали комсомольців та й обмолотили хліб без нас. Мати до уповноваженого: /саме той на ресорції приїхав/: "У мене ж одинадцять душ сім'ї, чим мені тепер дітей годувати?" А той: "А ви разве і що жіть ~~вважати~~ думаете? Советская власть думает іначе. Кончилось ваше барство".

Такимати Придурки пришепенкуваті. Яке барство, як од зорі до зорі в гною та в землі порпається?

Так мати найменшенького свого, Петька, од грудей одірвала та тиць йому в шкІрянку: "На, Іроде, бери та й годуй. А щоб знав яке наше барство то на оці руки поглянь". Та й виставила йому долоні на

показ.

Кинув той дитину геть, аж кавкнуло бідне, та й погнав коня на Штепівку. А в братика щось у середині одбілося. Днів кілька ще пожила дитина та й одійшла.

Забрали молотники увесь хліб, а нам залишили саму полову. Батько каже: "Ще тільки з хліба почалося, завтра по корову придуть". Так він і на налігач і на торг. А кинуту комсомольцями полову ми перевіляли і навіляли два мішки посліду. Один мішок батько замурував у підпіччя, а другий закопали в хаті перед припічком. Мати як піч топила так на тому мішку стояла.

Тільки із сховами управились аж тут і "свати" в хату. "Полову перевіляли? Перевіляли. Давайте хліб". Розвалили лежанку, промолотили долівку і вигребли всі наші і схови, і не схови. Ось тоді й почався для нас голод. Це зима була, з 30-го на 31-й рік. Видохли б ми як раз пловуть та хтось надібав під Лихвиним бурти мерзлої картоплі. Ото селяни і видалились до тих кагатів, варили, сушили, топили з листям. А ще мати їздила на Курцину і міняла своє придане на харч.

Пам'ятаю як уже по весні приїхали знов буксири. То один із собачників /що йому заманулось/ завів коня аж у хату. А кінь і навалював гору в сїнях. Стали ми ту гору прибирати, а там куди та овес, зернятка ще перетравитись не встигли. Попробували - смачно. Так ми як сіли коло того посліду! Розхватали, поїли і виносить нічого було.

Голодували дуже, пухлі були як колодки, але не вимерли. І в 33-му голод нас не подував. Батько в Миколаїнці одержав насіння буряків на посів. Тоді було строго: довели тобі план посіву цукрового буряка, записали оток і сїя. Посів батько, а вони вийшли не цукрові, а кормові. Схопили батька за барки: ах ти ж куркуляка! Ах ти ж саботажник! Це ти навмисне так зробив, щоб буряки на завод не здавати!

На наше щастя не в одних нас так. Оказія трапилась - щось там коміжник наплутав.

А буряк як уродив! Ну прямо що пеньки тобі на полі стоять. І в

колгосп здавали, і людям роздавали, і собі повен погріб засипали. А хіба то голод як буряк є? Ось цей випадок і порятував сІм"ю. А ще те, що батько схитрував. Пішов колись він з матір"ю на поле і мене взяв за сторожа/ та потайки під ліском палкою й намолотив три клунки жита. Там же в лісі викопав ямку, вистелив дно та боки соломкою та й загорнув те житечко лисям. Прийшли активісти хлібець вигрібать- все забрали, а припас у лісі виїли. От і визмували.

А голод прямо викосив нашу Дроздівщину. І голод, і розор. Смолового Корнія вигнали власті з хати. Шість душ дітей в нього було. Хто з голоду помер, хто десь забрів. Оце вам перша пустяка.

Друга - Грицаєнкова. Як хазяїна арештували, то жінка з горя й збожеволіла. В погребі ні картоплинки, на хаті ні зернини- все буксирники вимели. Всі троє дітей з голоду померло: Тетянка, Яків, та Гриша. А тоді й Грицаєничка вмерла.

На Тетянку мій брат ямку на кладовищі копав. Пришов туди, а на одній могилі верхом якийсь чоловік сидить на хрест зперся. "Це й ти комусь яму пришов копати?" брат питає. А той мовчить. До нього, а він уже й задубілий. Людина сама прийшла на кладовище помирати.

Тоді зайшлих людей багато було. Просе один із таких у матері: "Дайте, тітонько, хліба Христа ради." Мати йому й насипала миску бурякової кашки. Ще й на дорогу один буряк дала. А під вечір побачили ми того чоловіка уже мертвим. Сидить під клунею, зігнувся і буряк надкушений коло рота.

СІм"я Кондрашів /це їх так по вуличному було/ вимерла вся. А ще сІм"я Горбуля: батько і шестеро дітей. У Яковських умерло двоє дітей, а решта десь розбрелися.

Оксентія Дроб"яка розкуркулили, а всім дітям під тин викинули: Анюту, Петра, Василя, Андрія, Варочку, Івана, Михайла... Хто з голоду помер, хто з холоду...

У Василя Гринька двоє вмерло: сам хазяїн і його дочка Оленка.

Павло Хвїст із сином Тимом померли.

Сім'ї Якова Борисенка та Якима Безпалого влада теж розтерзала. Ото ж і цих 33-й ковтнув. А ще сім'ї Марковичів, Калеників... Трудяги були... Всіх земля прийняла.

А Мусієка Дем'яна вхопило Ге-Пе-У. Собашикам вперек слово сказыав от і став "врагом соввласті". Це в 1930 році було. Залишилась Векла, жінка його, сама з чотирма дітьми горювати. Корівна була, кінь, землі трохи. А тоді приперли їй Індивідуальний податок. Такий, що його і всім селом не сплатити. Ото за несплату податку і потягли з двору корову, ^{північне} іхвїд і коня, а тоді оддай, молодице, й хату. Приїшов із Штенівки судвиконавець, чи як там його величать, узяв із собою понятих колгоспного бригадира Наума Покутнього та колгоспного бухгалтера Олексія Манколу і поставив вимогу щоб до ранку хата од куркулєнят була очищена. Мовляв, за тебе, Векло, податок заплатив колгосп і тим самим викупив хату для колгоспного бухгалтера Олексія Пилиповича Манколи. Прощу любити і жалувати ось він сам своєю персоною перед тобою в понятих стоїть.

"Піду я у ваш розпроклятий колгосп, піду. Бодай би він вам луснув влодовк і вперек. І до чорта в зуби піду, тільки дітей з хати не викидайте, іроди"- голосить Векла.

Та в артіль Веклу не прийняли. Ти, кажуть, жінка ворога народу. Будеш розвалювати колгосп із середини.

А як уже не стало сліз, Як уже смертвіла душа молодиці сказала вимітайлам байдуке і примирливо: "Гаразд, хату на ранок я вам овишу".

Затопила грубу, нагріла літєпла, викупала своїх діточок, в чистеньке перевдягла та й повклала спати. А лягаючи коло них прикрила в'язку.

Вранці ми, дітвора, повилазили на уигін пастися, гуляємо. Коли це з поля вихор летить. І таким смерчем несеться, що зроду такого не бачив. Стови пилоти до самісіньких жмар веретено гоне, груддя

А моги обидна своєю гіркою: Варошчю Любимею
і своєю красою, ніж ніжні смішки обидно,
ніжні задоволення своєю і чужою свідомості єдино
стала.

Варошчю всесвітній рятівник. Створення його
було. Це було його і поспіхом її поведінки
в Радянському до родині. Варошчю і
за свою вірність, яка повернулася. Створено,
страшно, що стало, вона і її повернулася
задоволення

землі з поля зринає і в небо тягне. Ступонить, свище, і прямо на село суне. Ми поляналися. А вихор уже ось коло нас, а тоді круть та в Мусієнків двір. Затріщав тин, затріщали ворота, а віконниці на хаті тільки торох - торох аж шибки посипалися. Вилетіло скло, а з хати морби аж дим пішов. Ми по домівках бігом: мамо, у тітки Векли хата горить! Збіглись люди. До хати-, а сім'я вся покотом на полину. Мати і четверо дівчаток коло неї. Всі мертві, всі поцаділи. Бачите як: отой вихор то не сп'оста прилетів, то він по їхній душечки приходив та й на небо забрав. От і очистили дітки для колгоспного бухгалтера хату.

Викопали люди на кладовищі ямку та й поклали усіх п'ятеро в неї. А щоб могила не загубилася поховали мучеників головами на північ. Усі-усі покійнички схід сонця стрічають, а мученики-полудень. Люди кажуть: "Нехай дітки на сонечко дивляться, вони на ньому ні нагулялися, ні нарадувалися. Кажуть люди отак і проклинають тих, хто людей наших винищив, хто Україну замордував руїною. А на могилі Мусієнків, дивлячись на хресті, добрі люди зробили напис: " Тут я із своїми чотирма дітками-янголятками заховалася од більшовицьких катів. Людоньки, не видавайте ворогам нашої схованки. Векла Мусієнко!"

Поховали люди нещасних, а тоді хтось і каже: "Може в них щось із харчу лишилося, давайте пом'янемо". Так де там! Не було ні рісочки. Ні картоплини, ні бурячини, ні полови бодай око запорошити.

Оце такі "куркулі" були, оце такі "глиті". ~~Виходили з куркулів~~ Звичайні селяни тільки до землі не байдужі.

От тепер і думайте хто злочинець: селянин чи комуністична партія. Не дай Боже те зло повернеться: осиротіє земля на трудячого, а могилами, як лишаями покриється.

ЗАВІРЯЮЧИЙ НАПИС

В даній справі пропонується 5 стор.

(п'яті)

16 лютого 2001

Посада

головний спеціаліст

Підпис

Л. Кудзюменко